

Eutanazie

VYUČUJÍCÍ: Ing. JAN BURIAN
STUDENT: Anna Hnilicová
KURZ: PÁ 12.45 – 14.15

Obsah

Obsah.....	2
Kapitola 1:	2
Úvod	2
Kapitola 2:	3
Postoj jedince ke smrti.....	3
Kapitola 3:	3
Eutanazie ve světě	3
Německo.....	4
USA.....	4
Nizozemí.....	5
Austrálie	5
Itálie.....	5
Kapitola 4:	6
Eutanazie v Čechách.....	6
Kapitola 6:	6
Závěr.....	6
Slovníček pojmů.....	7
Použitá literatura.....	7

Kapitola 1:

Úvod

Z etického pohledu je eutanazie velmi sporná. Tabu přírody a života jsou totiž neustále člověkem zpochybňována a zdolávána. Na mnohé, kdysi nemožné jsme už dnes přivykli: lze předělat pohlaví člověka, život lze v počátku ukončit interrupcí, pomocí vědy lze život prodlužovat. Smrt člověka je přitom chápána jako zlo, proti kterému je třeba bojovat. Úspěšné oddalování smrti však nezřídka provází pomalejší, bolestivější umírání. Pokrok v tomto směru přinesl i tzv. pasivní eutanazii, čili přerušení lékařské péče a odpojení přístrojů na podporu životních funkcí, když je zřejmé, že smrt vítězí. Při aktivní eutanázii se aplikuje např. injekce. Mezi pasivní a aktivní eutanazií z medicínského pohledu tak už leží "jen" nehluboký příkop. Z mravního pohledu mezi nimi zeje stále obrovská propast.

Aby společnost přijala možnost řízeného usmrcení je a bude v dohledné době velice těžké. Otázkou je totiž i zda jsou hodnoty, které vyznává naše společnost, s usmrcením na přání nemocného vůbec slučitelné. Schopnost nalézat tvůrčí řešení (hospic, stacionáře, asistovaná domácí péče) by se legalizací eutanazie zbrzdila: bylo by to vítězství racionálního plánování nad tradičním respektem k hodnotě života. Legalizace eutanazie by znamenala také nátlak na psychiku lékaře: neměl by rozhodovat o hodnotě léčby, ale o hodnotě pacientova života.

Ve své práci jsem si vybrala jen jeden úhel pohledu. Soustředím se na etickou stránku problému a medicínskému hledisku (např. smrtelné nemoci nebo léky) jsem se snažila vyhnout. Je to proto, že se většinou nejprve diskutuje o morálních principech a poté až o vlastním provedení. Snažila jsem se o získání co nejaktuálnějších a nejpřesnějších informací a také o to, aby má práce neměla popisný, nýbrž objevný charakter.

Kapitola 2:

Postoj jedince ke smrti

Snad v žádné jiné epoše nebyl člověk tak rozsáhle vystavován myšlence, že jeho život je pomíjivý a zároveň se nepokoušel popřít jistotu smrti, jako právě v naší době, ve které se stalo možné úplné zničení lidstva vinou nukleárních válek, vlivů na biologické prostředí, technických katastrof a smrtelných nemocí (AIDS). Jakkoliv jsme si zvykli na to žít s tímto ohrožením a tváří v tvář strachu, přesto nejsme ochotni se vyrovnat s faktem, že sami propadáme smrti.

Každý člověk má svůj vlastní poměr k umírání, který je závislý na společenských, religiózních a rodinných vlivech, na určitých zážitcích se smrtí, na vlastním "zdravém" nebo "neurotickém" životním vývoji. Zatímco dříve přímá zkušenost se smrtí druhých tvořila součást celkové životní zkušenosti, dnes již těžce nemocní mizejí z aktivního života rodiny do nemocnic a staří lidé do domova důchodců. Pochování s příslušnými obřady je přenecháno pohřebním ústavům.

Tradice křesťanské přípravy na smrt (spojování smrti s Kristovou smrtí na kříži - vykoupení, příchod do nebe), nalezla svůj konec v literatuře a umění období přechodu k moderně. Dnes vládne vyhýbání se smrti za každou cenu a přitom všeobecně nezdravý, ba destruktivní životní postoj. Jak se snaží lidé v současnosti vyrovnávat se smrtí? Jedni jsou zaneprázdnění neustálým dychtěním po odvedení nejlepšího výkonu a smrt berou jako destrukci a nicotu. Pro jiné začíná život teprve po smrti (buddhismus).

Empirický sociální výzkum, který se věnoval zkoumání souvislosti mezi věkem a postojem ke smrti, prokázal, že děti ve věkovém rozmezí 1-3 roky ještě nechápou význam smrti. Naproti tomu od 5 do 9, zvláště od 8. roku se umírání konkretizuje jako představa nevratného tělesného rozkladu. V popředí prožívání tehdy stojí naivně realistické hodnocení smrti o zvědavost na doprovodné stavy umírání. Během adolescence a časně dospělosti se většinou zjišťuje neurčitá úzkost ze smrti. Ve středním věku jsou prožitky nejednotné: jedním z nejdůležitějších adaptačních mechanismů na stárnutí se však u lidí starších padesáti let jeví být popírání smrti, přičemž lze přirozeně v závislosti na religiozitě najít rozdíly.

Blížkost smrti vtiskuje zvláštní ráz stáří. V popředí, již nestojí dětská úzkost a nejistota, resp. problémy s láskou a sociálním postavením, nýbrž vyrovnání se se smyslem života a umírání. Postoj k této otázce po smyslu často rozhoduje o osudu stárnoucího člověka. Čím nezralejší způsob života si člověk zachoval až do stáří, tím vehementněji se tváří v tvář blížící se pravděpodobnosti smrti pokouší jí utéci. Mnohé nepochopitelné způsoby chování "seniorů" by mohly souviset s jejich strachem ze smrti.¹

Kapitola 3:

Eutanazie ve světě

Když odborníci popisují historii eutanazie, obvykle jako první příklad zmiňují praxi starověkého Řecka. Obec mají tvořit jednotlivci fyzicky i tělesně zdraví,² uvedl v jednom ze svých děl řecký myslitel Platon. Mnohem více však evropské myšlení a vytváření morálky ovlivnilo křesťanství, které zásah proti životu druhého i vlastnímu odsuzuje. Tento pohled se udržuje ve většině států dodnes, ačkoli například už renesanční myslitelé tvrdili, že lékař má právo vysvobodit nevléčitelně nemocného pacienta z utrpení. Naprostá většina současných právních řádů se o eutanazii samostatně nezmiňuje. Současně však mnohé z nich umožňují za takzvané usmrcení z útrpnosti uložit mírnější trest. V České republice bylo například možné

¹ Condrau, G.: S. Freud & M. Heidegger, Triton, 1992, 1. vyd., str. 181-182

² Platon: Faidón, přel. F. Novotný, Praha 1919, str. 40

za eutanazii od roku 1927 snížit trest pod dolní hranici sazby nebo zastavit trestní stíhání. V Německu, Švýcarsku, Dánsku a Nizozemsku je možné po opakovaných a trvalých žádostech pacienta, které jsou oproštěny od vlivu příbuzných a známých, k eutanazii přistoupit. Soudy se řídí principem, že je nutné posuzovat případ od případu. Za trestný považují tento způsob usmrcení naopak zákony Norska a Itálie. Mimo euroamerickou oblast se o eutanazii diskutovalo především v přelidněné Číně. Většinu chudých zemí otázka eutanazie nezatěžuje, protože tam není problémem jak zemřít, ale jak přežít.

Německo

Moderní historie eutanazie začíná nejspíše vydáním knihy Právo zemřít od autora Jorsta vyd. v Německu r. 1895. Na počátku nebyla mysl. eutanazie rasově motivována, ale viděla se v ní sociální reforma, která umožňovala vypořádat se s beznadějně chorými. Původně se jako oprávnění eutanazie uváděl soucit, nedostatečná kvalita života a omezení nákladů na léčbu. Na konci třicátých let dal Hitler formální souhlas s širším využitím eutanazie.

Nacistický program eutanazie: nacisté použili myšlenky, které byly velmi rozšířené v eugenickém hnutí konce 19. století. Jedním z cílů eugenického hnutí byla redukce a eliminace duševních nemocí a duševních i tělesných postižení ochranou a zlepšováním "dokonalého genetického materiálu". Tyto myšlenky se promíchaly s "rasovým učením", tvrdícím, že některé rasy jsou nadřazené vzhledem k jejich genetickým předpokladům.

Nacistická ideologie se při zdůvodňování nutnosti eutanazie jako prostředku na očistu rasy opírala o práce z dvacátých let právníka Karla Bindiga a psychiatra Alfreda Hocheho. Pod eutanazii rozuměli nacisté zabití prázdných životů nehodných lidských schránek a rasu zatěžujících existencí. Odhaduje se, že pod její rouškou bylo zabito 120 000 až 130 000 lidí. Zpočátku vydávali nacisté eutanazii za blahodárnou sociální reformu pro beznadějně nemocné a mentálně postižené. Toto údajně soucitem motivované dobrodiní, které se provádělo v nemocnicích bez vyžádání pacienty, bylo dokonce Židům odpíráno. V roce 1939 se eutanazie tak zneužívala, že se po Hitlerově souhlasu s jejím širším využitím změnila v nástroj genocidy. Na konci třicátých a začátkem čtyřicátých let se eutanazie začala praktikovat i u některých menších defektů - například u senilních jedinců včetně válečných veteránů. Eutanazie proto dnes není na veřejnosti frekventovaným diskusním tématem, a všeobecně se proto používá v souvislosti s touto problematikou pojem "Sterbehilfe" (pomoc při umírání). Většina Němců tak nemá k eutanazii jednoznačný postoj. Diskuse se koncentrují jen na odborné kruhy a církve.³

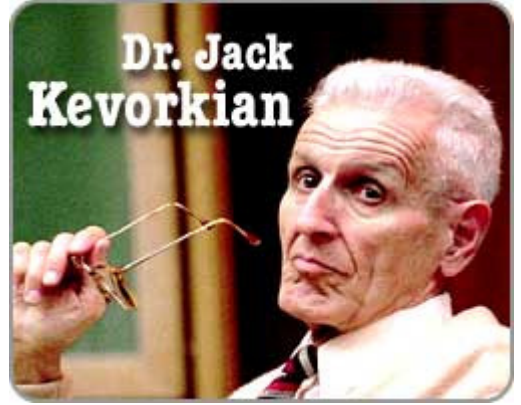
Speciální zákon k eutanazii v Německu neexistuje. Případné přečiny spadají pod trestní právo jako trestný čin usmrcení. Německé právo však rozlišuje aktivní a pasivní eutanazii. Aktivní je jednoznačně protizákonná.

Vedle problematiky eutanazie se také často zmiňuje otázka potratů. Již na přelomu století se v Německu vedla diskuze o otázce trestnosti umělého přerušování těhotenství. Do r. 1943 byl trest za potrat až pět let, od r. 1943 do r. 1945 byly umělé potraty s cizím přispěním trestány smrtí jako "útok na živnost německého národa".

USA

Odborné usmrcení na žádost těžce nemocného je v Oregonu, jako jediném z padesáti států USA, je zákonem povoleno od roku 1994. Právní úprava umožňuje předepsat smrtelnou dávku léků, která však nesmí být kombinována s jedy. Dva lékaři přitom museli potvrdit, že nemocnému nezbyvá více než šest měsíců života.

³ Novák, J.: Německo udělalo trag. zkušenost, nov. Mladá fronta, 25. 5. 1996, str. 10

V jiných státech USA není eutanazie povolena. Provádějí se však nelegálně a nejznámějším "pomocníkem" při usmrcení je známý lékař Jack Kevorkian, zvaný "doktor smrt". Ten pomohl dobrovolně ukončit život už asi stovce lidí. Sedmdesátiletý Kevorkian byl za provozování eutanazie stíhán několikrát, ale dosud se vždy vyhnul vězení. Zhotovil zvláštní přístroj, který umožňuje, aby si pacienti sami zavedli do těla smrtelnou látku.

Společnosti, které eutanazii prosazují, se snaží nejen ovlivnit legislativu svých států, ale publikují i technické návody, jak sebevraždu spáchat nebo při ní asistovat (například Humphryho Konečný odchod, 1991). Zastánci eutanazie hovoří o zkrácení utrpení nevyléčitelně nemocných, ale například některé americké případy z devadesátých let se týkaly spíše lidí trvale postižených než umírajících.

Nizozemí

První zemí, jež vytvořila speciální zákon o eutanazii a umožnila její beztrestnost, se stalo Nizozemsko. Tato právní úprava je zde od roku 1993 jako součást zákona o pohřbnictví. V Nizozemsku je eutanazie nezákonná, avšak tamní úřady vydaly předpisy, podle nichž za ni nebude nikdo stíhán, když se jednoznačně prokáže vůle pacienta.

Eutanazii podporuje 78 procent obyvatelstva. Podle údajů nizozemského ministerstva zdravotnictví bylo takto sprovedeno ze světa v roce 1994 1436 nemocných. Požádalo ovšem na devět tisíc. Jiné průzkumy však ukázaly, že proti eutanazii je až 90 procent pacientů umístěných v sanatoriích. Eutanazii je možno v Nizozemsku podle zákona vykonat, pokud o ni z vlastní iniciativy a opakovaně požádal sám pacient. Musí být dokonale zpraven o svém stavu a o možném léčení. Jeho utrpení musí být nesnesitelné, trvalé a bez naděje na zlepšení. Lékař pak může rozhodnout o eutanazii, ovšem po předchozí povinné konzultaci s dalším lékařem, který se již do takovéto situace dostal. Legislativa dává jednoznačně přednost autoeutanazii, tedy tomu, aby si pacient v konečné fázi života sám vpravil do těla drogu, která ho usmrtí. Odborníci ovšem varují, že na úkor praktikování eutanazie ustrnula v Nizozemsku jinde prosazovaná péče, která hledá metody, jak umírání ulehčit.

Austrálie

Zákon umožňující nevyléčitelně nemocným dospělým osobám, kterým zbývá již jen maximálně rok života, požádat lékaře o ukončení jejich života, vstoupil v platnost 1. července 1996 v australském Severním teritoriu. Odpůrci zákona začali Darwin, správní středisko Severního teritoria, označovat za "hlavní město smrti". Kromě australského Severního teritoria nebyla eutanazie nikde zákonem povolena. Žádost musí schválit tři lékaři včetně psychiatra a specialisty na nemoc, kterou pacient trpí. Avšak nedlouho po schválení zákona byl dne 28. 3. 1997 zrušen.

Itálie

Pro zajímavost uvádím některé postoje papeže Jana Pavla I. k některým důležitým otázkám:

Papež kritizuje trest smrti a potraty a zdůrazňuje, že nikdo nemá právo odebrat lidský život. Hájí manželství, právo počatého plodu na život a početí bez antikoncepce.

Kapitola 4:

Eutanazie v Čechách

Pro mnohé končí diskuse o ní pouhým odkazem na křesťanskou nauku nebo konstatováním, že náš právní řád, stejně jako je tomu většinou ve světě, ji v současnosti zapovídá. V Listině základních práv a svobod se praví, že každý má právo na život, nikdo nesmí být zbaven života. Důsledkem toho je, že eutanazie je stíhána jako vražda.

Zde je uveden výňatek z Listiny základních práv a svobod:

Hlava druhá: Lidská práva a základní svobody

Oddíl první: Základní lidská práva a svobody

Článek 5

Každý je způsobilý mít práva.

Článek 6

(1) Každý má právo na život. Lidský život je hoden ochrany již před narozením.

(2) Nikdo nesmí být zbaven života.

(3) Trest smrti se nepřipouští.

(4) Porušením práv podle tohoto článku není, jestliže byl někdo zbaven života v souvislosti s jednáním, které podle zákona není trestné.⁴

Trestní právo České republiky považuje eutanazii za vraždu. Osobu, která chce zemřít, např. sebevrahy, musí vyšetřit psychiatr.

Možnost legálně ukončit život počatého dítěte rozšířil u nás komunistický režim už v roce 1957, tedy podstatně dříve než ve většině demokratických států Evropy. Stará právní úprava pro ni uznávala ohrožení života nebo vážného ohrožení zdraví matky: stavěla tedy život proti životu. Úprava z roku 1957 zavedla sociální indikaci, a postavila tedy život jednoho člověka proti kvalitě života jiného člověka, respektive lidí. Liberalizace z roku 1986, podpořená psychologickou diagnózou nechtěného dítěte jakožto jedince předurčeného k deprivaci, výrazně zvýšila počet ukončení těhotenství, který pak klesl s obecnou změnou poměrů. Rozšíření antikoncepce v České republice vedlo v 90. letech k poklesu potratů.

První a poslední příležitost, kdy mezi veřejností proběhla větší diskuse o tomto tématu bylo v r. 1996 poté, co byla eutanazie zahrnuta do návrhu novely trestního zákona. Zákon nakonec nebyl schválen, ale mediální diskuse vedla k uvědomění si tohoto problému veřejností.

Kapitola 6:

Závěr

Ve své práci jsem se mimo jiné zabývala vývojem lidského smýšlení o eutanazii a smrti. Toto je, myslím, důležité poznat, abychom lépe pochopili to, proč zde existují dva póly názorů a abychom si mohli lépe ujasnit své myšlenky. V minulosti můžeme najít mnoho dobrého, co nám může být příkladem, ale jsou i události a chyby, ze kterých se můžeme poučit.

Eutanazie z medicínského hlediska by byla za splnění některých přísných podmínek přípustná, např. nemocný se musí pro eutanazii rozhodnout zcela dobrovolně a při plném vědomí, musí mít před sebou jen tolik života, že není pravděpodobný objev léku, který by jej ještě zachránil, a podobně. Stojí ale před mnohem větší překážkou, a to etiky. Jak jsem se zde snažila naznačit, v této otázce se na stranu legalizace přiklánějí jen úzké skupiny lidí. Zbylí zůstávají konzervativní a v otázce jasno nemají, anebo stojí na druhé straně. Lidé se

⁴ http://www.idm-msmt.cz/czech/cz_leg/czleguv.html

seznamují s oběma postoji a v některých zemích dokonce přistoupili k toleranci eutanazie. Těch je ale jen minimální počet.

Nelze rozhodnout jednoznačně, který názor je dobrý a který špatný. Srovnávacím příkladem však může být jiný kontroverzní lékařský zákrok: umělé přerušení těhotenství. Při něm dokonce jde o život dosud nenarozeného člověka, jenž nemá možnost se jakkoli vyjádřit - na rozdíl od pacientů, kteří eutanazii chtějí. A přesto mnoho zemí světa dává matkám právo, aby o zárodku ve svém nitru rozhodly. Ve veřejnosti většiny vyspělých států převládá názor, že interrupce není dobrá, není však možné v ní lidem bránit. Je pravděpodobné, že podobný postoj se nakonec prosadí i v případě eutanazie. I když se na něm pochopitelně nikdy nemohou shodnout úplně všichni lidé.

Slovníček pojmů

PASIVNÍ EUTANAZIE

rozumí se přerušení léčby, která až dosud udržovala pacienta naživu. Například ve Spojených státech má pacient možnost předem vyjádřit svou vůli včetně toho, že si například nepřeje být resuscitován. Zdejší zákon pasivní euthazii neumožňuje, nicméně odborníci soudí, že se v praxi toleruje. Jde obvykle o diskrétní záležitost mezi úzkým okruhem zasvěcených.

AKTIVNÍ EUTANAZIE

takzvaná milosrdná smrt neboli usmrcení nevléčitelně nemocného pacienta na jeho vlastní žádost. Ve většině zemí je zakázána.

EUGENIKA

V Německu vedl v roce 1934 zákon o rasové hygieně k nucené sterilizaci více než 80 000 lidí, považovaných za méněcenné. Eugenická politika ve Spojených státech vedla v letech 1907 - 1960 k nucené sterilizaci nejméně 60 000 lidí. I v liberálním Švédsku bylo více než 62 000 lidí (většinou žen) se zdravotními problémy, nebo jinak považovaných za "nežádoucí", sterilizováno proti jejich vůli. Toto "eugenické" hnutí bylo otevřeně rasistické a usilovalo o to, aby "chabé národy" ustoupily "vznešenějším druhům lidstva". Eugenika usilovala o to, omezit plodnost některých lidí nucenou sterilizací.⁵

Použitá literatura

- [1] Steindl, R.: Kontinuita života, Ml. fronta, 1987, 1. vyd., 176 stran ISBN 80-305063-002-7
- [2] Muller, Krieger, Vollrath: Dějiny Německa, Lid. noviny, 1995, 591 stran ISBN 80-903761-0-7
- [3] Klimeš, L.: Slovník cizích slov, SPN, 1998, 6. vyd., 892 stran ISBN 80-238-6765-2
- [4] Kubler-Rossová, E.: O životě po smrti, Arica, 1992, 68 stran ISBN 80-7079-743-6
- [5] Pollard, B.: Eutanazie ano či ne?, DITA, 19 ISBN 80-7323-046-1
- [6] Institut dětí a mládeže (IDM) Ministerstva školství, mládeže a tělovýchovy (MŠMT), Listina základních práv a svobod, [cit. 10. 11. 2003] Dostupné na WWW: http://www.idm-msmt.cz/czech/cz_leg/czleguv.html
- [7] Britské listy [online]. Praha [cit. 10. 11. 2003] Dostupné na WWW: <http://www.britskelisty.cz/0104/20010420i.html>

⁵ <http://www.britskelisty.cz/0104/20010420i.html>